

Nodokļu reforma. Ko valdība mums nepateica?

Pētījuma autori: Līga Leitāne (LU), Larisa Bule (LU), Kristīne Rozīte (LU),
Raimonds Koņuševskis (LR Tiesībsarga birojs)

Rīga, 2019

1

Vai nodokļu reformas mērķi IIN segmentā tiek sasniegti?

- IIN sloga mazināšana zemo algu saņēmējiem.
- Iespēja zemo algu saņēmējiem gūt tūlītēju labumu no atvieglojumiem, nevis pēc gada.
- Atbalsts ģimenēm, palielinot atvieglojumus par apgādājamiem.
- Progresīvās nodokļa likmes ieviešana.
- Ienākumu nevienlīdzības mazināšana.

2

Izpētes mērķi

- Izpētes mērķis ir noskaidrot, vai nodokļu reforma ar izmaiņām neapliekamā minimuma, IIN atvieglojumu un attaisnoto izdevumu piemērošanā palielina cilvēku ienākumus un mazina nevienlīdzību.
- Izvērtēt IIN administrēšanas efektivitāti, izstrādāt pamatotus priekšlikumus nodokļa piemērošanas pilnveidošanai.

3

Izpētes process

*Iedzīvotāju faktiskie ienākumi un normatīvā regulējuma dati

4

«Jaunā nodokļu reforma – viena no vērienīgākajām
dāvanām Latvijai tās simtgadē. Tā ir kā vitamīni mūsu
tautsaimniecībai»

Vai nevienlīdzība tiek mazināta?

Nodokļu reforma mazinās ienākumu nevienlīdzību

Minimālā alga 2017. gadā: 380€ ➔	2018. gadā: 430€	2019. gadā: 430€	2020. gadā: 430€
Maksimālais neapliekamais minimums 2017. gadā: 115€ ➔	2018. gadā: 200€	2019. gadā: 230€	2020. gadā: 250€
Atvieglojums par apgādībā esošajiem 2017. gadā: 175€ ➔	2018. gadā: 200€	2018. gadā: 230€	2018. gadā: 250€

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

Iedzīvotāju ienākumu nodokļa likmes no 2018.gada

- 20 % ienākumiem līdz 20 004 EUR
- 23 % ienākumiem no 20 004 EUR līdz 55000 EUR (2018.g.)
- **23%** ienākumiem no 20 004 EUR līdz **62800 EUR (no 2019.g.)**
- 31,4% ienākumiem no 55 000 EUR (2018.g.)
- **31,4%** ienākumiem no **62 800 EUR (no 2019.g.)**

Algas nodoklis

ienākumi līdz 1667 EUR = 20 %

ienākumi virs 1667 EUR = 23%

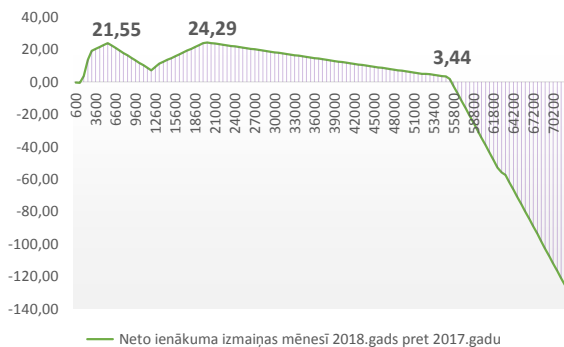
Ja persona strādā vairākās darbavietās, tad darbavietā, kurā iesniegta algas nodokļa grāmatiņa, piemēro 20 % likmi, bet pārējās piemēro 23%.

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

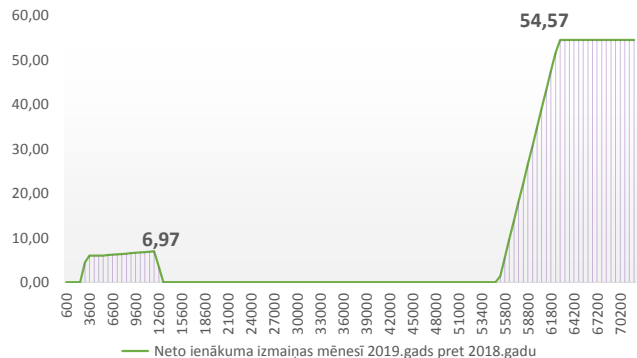
7

Neto ienākumu izmaiņas mēnesī (Euro, bez apgādājamiem)

2018. gads pret 2017. gadu

2019. gads pret 2018. gadu

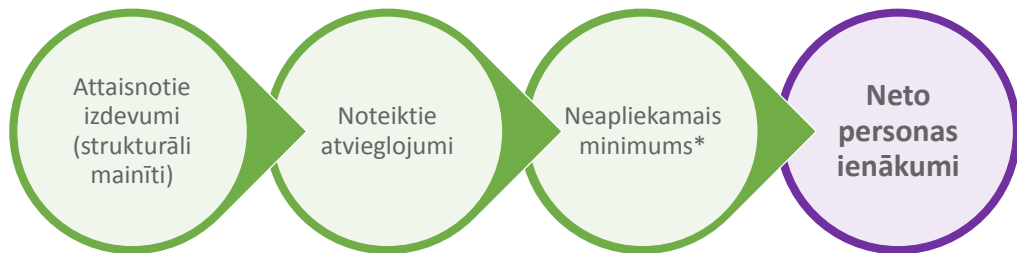

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

8

Neapliekamais minimums

Ir divi neapliekamie minimumi:

1. Prognozētais neapliekamais minimums
2. Gada diferencētais neapliekamais minimums

Neapliekamā minimuma sistēma

Neapliekamā minimuma sistēmas reformas objektīvā nepieciešamība.

Izmaiņu mērķis - būtiski paaugstināt neapliekamo minimumu, nodrošinot, ka to maksātājam piemēro jau taksācijas gada laikā **pilnā apmērā, nevis veic lielas atmaksas** uz gada ienākumu deklarācijas pamata.

Ik gadu paceltā neapliekamais minimuma summa – cik vienkārši pie šī labuma tikt?

Prognozētais neapliekamais minimums - balstīts uz novecojušiem datiem.

Rezultātā - veidojas gan parāds, gan pārākums.

iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārmaksas (+) vai parāda (-) pret valsti iespējamais diapazons gadā	2018.gads	2019.gads	2020.gads
	+ 480 EUR	+ 552 EUR	+ 600 EUR
	- 480 EUR	- 552 EUR	- 600 EUR

No neapliekamā minimuma sistēmas izrietošās sekas

1. Sistēma joprojām saglabā ievērojamas IIN pārmaksas. Vai mērķis sasniegts?
2. Sistēma rada nopietnu, iepriekš nebijušu slogu IIN maksātājam, proti, tā var veidot IIN parādsaistības pret valsti.
3. Sistēma kļuvusi vēl sarežģītāka. Vai to var izprast vienkāršs IIN maksātājs?
4. Sistēma IIN maksātājam rada nesamērīgu slogu:
 - uzliek pienākumu pastiprināti sekot līdzī savu nodokļu nomaksai;
 - uzliek pienākumu iesniegt gada ienākumu deklarāciju;
5. Slogs arī darba devējam un nodokļu administrācijai.
6. Ar ko vēl cilvēkiem jārēķinās:
 - administratīvā atbildība,
 - IIN parāda piedziņa,
 - nokavējuma procenti.

Vai esi parādā valstij vai aizdevis tai savu naudu?

Piemērojot dažādu mēneša prognozēto neapliekamo minimumu, (ņemot vērā iepriekšējā perioda ienākumu), veidojas parāds vai pārmaxa atkarībā no apgādājamo skaita.

Situācija pēc deklarācijas iesniegšanas.

13

Apkopējs / pastnieks, 450 EUR bruto mēnesī

Mēneša neto ienākumu izmaiņas 2018.pret 2017.gadu un 2019. pret 2018.gadu

Bez apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : + 24,02 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 6,02 EUR/ mēn

Ar 3 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - 2,25 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 0,00 EUR/ mēn

Ar 1 apgādājamo

2018.pret 2017.gadu : + 23,77 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 0,81 EUR/ mēn

Ar 4 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - 2,25 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 0,00 EUR/ mēn

Ar 2 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - 2,25 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 0,00 EUR/ mēn

Ar 5 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - 2,25 EUR/mēn
2019.pret 2018.gadu : + 0,00 EUR/ mēn

14

Apkopējs / pastnieks, 450 EUR bruto mēnesī

Deklarācijas rezultāts (parādā valstij vai pārākša)

Ja prognozētais neapliekamais minimums 0 EUR

Bez apgādājamajiem: 471,43 EUR pārākša

1 apgādājamo: 471,43 EUR pārākša

2 apgādājamie: 471,43 EUR pārākša

3 apgādājamie: 0,00 EUR

4 apgādājamie: 0,00 EUR

Bez apgādājamajiem

Neapliekamais min. 0 EUR: 471,43 EUR pārākša

Neapliekamais min. 50 EUR: 351,43 EUR pārākša

Neapliekamais min. 100 EUR: 231,43 EUR pārākša

Neapliekamais min. 200 EUR: **8,57 EUR parāds**

Ja prognozētais neapliekamais minimums 200 EUR

Bez apgādājamajiem: **8,57 EUR parāds**

1 apgādājamo: **8,57 EUR parāds**

2 apgādājamie: 0,00 EUR

3 apgādājamie: 0,00 EUR

4 apgādājamie: 0,00 EUR

4 apgādājamie

Neapliekamais min. 0 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 50 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 100 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 200 EUR: 0,00 EUR

15

Bērnudārza audzinātāja, 750 EUR bruto mēnesī

Mēneša neto ienākumu izmaiņas 2018.pret 2017.gadu un 2019. pret 2018.gadu

Bez apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : + **14,87 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **6,54 EUR/ mēn**

Ar 3 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : + **9,76 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **0,00 EUR/ mēn**

Ar 1 apgādājamo

2018.pret 2017.gadu : + **14,62 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **12,54 EUR/ mēn**

Ar 4 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - **3,75 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **0,00 EUR/ mēn**

Ar 2 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : + **14,37 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **18,54 EUR/ mēn**

Ar 5 apgādājamajiem

2018.pret 2017.gadu : - **3,75 EUR/mēn**

2019.pret 2018.gadu : + **0,00 EUR/ mēn**

16

Bērnudārza audzinātāja, 750 EUR bruto mēnesī Deklarācijas rezultāts (parādā valstij vai pārākša)

Ja prognozētais neapliekamais minimums 0 EUR

Bez apgādājamajiem: 214,29 EUR pārākša

1 apgādājams: 214,29 EUR pārākša

2 apgādājami: 214,29 EUR pārākša

3 apgādājami: 162,00 EUR pārākša

4 apgādājami: 0,00 EUR

Bez apgādājamajiem

Neapliekamais min. 0 EUR: 214,29 EUR pārākša

Neapliekamais min. 50 EUR: 94,29 EUR pārākša

Neapliekamais min. 100 EUR: **25,71 EUR parāds**

Neapliekamais min. 200 EUR: **265,71 EUR parāds**

Ja prognozētais neapliekamais minimums 200 EUR

Bez apgādājamajiem: **265,71 EUR parāds**

1 apgādājams: **265,71 EUR parāds**

2 apgādājami: 265,71 EUR pārākša

3 apgādājami: 0,00 EUR

4 apgādājami: 0,00 EUR

4 apgādājami

Neapliekamais min. 0 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 50 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 100 EUR: 0,00 EUR

Neapliekamais min. 200 EUR: 0,00 EUR

17

Nauda laikā zaudē savu vērtību. Cik zaudē?

18

Jo ilgāk nodokļu maksātājs nesaņem pārmaksāto nodokļu summu un jo lielāks ir procents, kura ietekmē mazinās naudas vērtība, jo vairāk nodokļu maksātājs zaudē.

Vērtības samazinājums pie dažādām diskonta likmēm

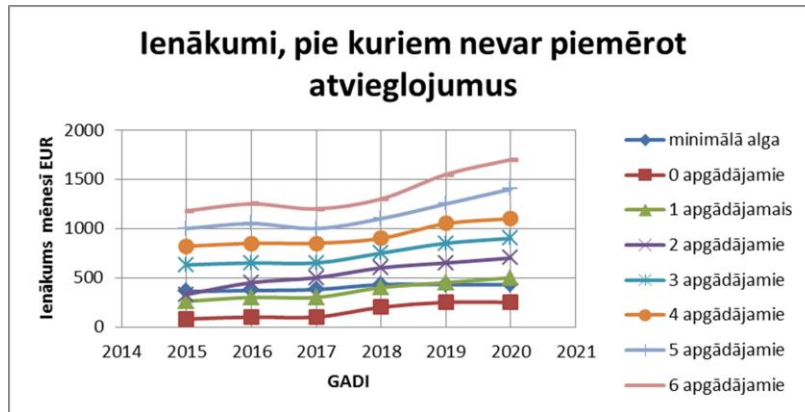
Diskonta likme/Gads	Pie 1%	Pie 3%	Pie 6%
1. gads	1 %	2,9 %	5,7 %
2. gads	2 %	5,7 %	11 %
3. gads	2,9 %	8,5 %	16 %

Labumu «stikla griesti»

Vai IIN atvieglojumi (NM un atvieglojumi par apgādājamiem) sasniedz mērķi:

- Vai visi, kas tiesīgi saņemt atvieglojumus var tos izmantot?
- Vai atvieglojumus iespējams izmantot pilnā apmērā?

Ļēnākumu apjoms mēnesī, kas nepieciešams, lai tiktu attiecināti atvieglojumi

Salīdzinoši dati par neapliekamā minimuma, atvieglojuma par apgādājāmiem piemērošanu

	2015. VI	2016. VI	2017. VI	2018. VI
Nevar tikt piemērots NM un atvieglojumi par apgādājamo, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi (% no nodarbinātajiem ar apgādājāmiem)	18%	18%	15,9%	19%
Nevar tikt piemēroti atvieglojumi pilnā apmērā (% no visiem nodarbinātajiem)	11,1%	12,9%	12,0%	13,9%

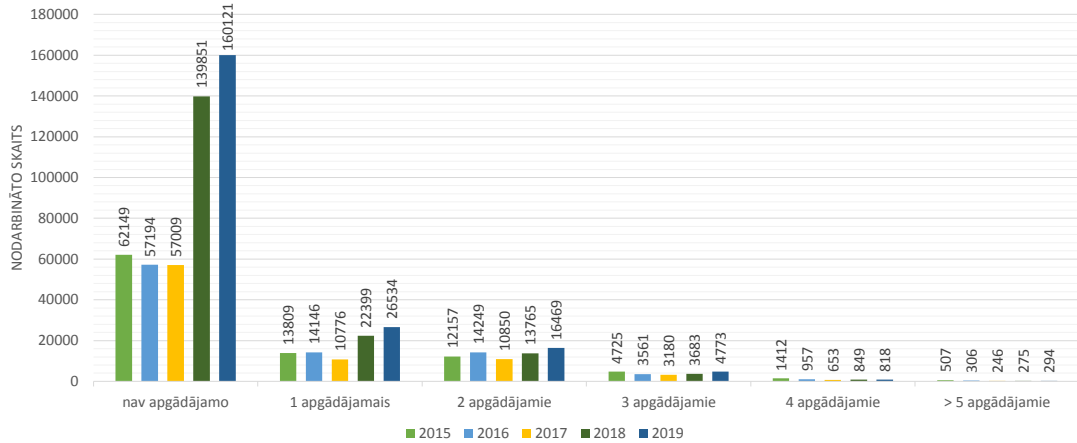
Nodarbināto skaits*, kuri nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, strādājot vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā (2018.gada jūnijs).

- **14%** no strādājošajiem **ar vienu apgādājamo** nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi.
- **24,2%** strādājošo, kuru apgādībā reģistrētas **divas personas**, nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi.
- **36,7%** strādājošo, kuru apgādībā reģistrētas **trīs personas**, nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi.
- **50%** strādājošo, kuru apgādībā reģistrētas **četras personas**, nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi.
- **66,4%** strādājošo, kuru apgādībā reģistrētas **piecas personas**, nevar pilnībā izmantot atvieglojumus, jo alga ir mazāka kā atvieglojumi.

Bruto ienākumu lielums, pie kuriem nav iespējas piemērot atvieglojumus un attaisnotos izdevumus pilnā apmērā (2015. līdz 2019.g., Euro gadā)

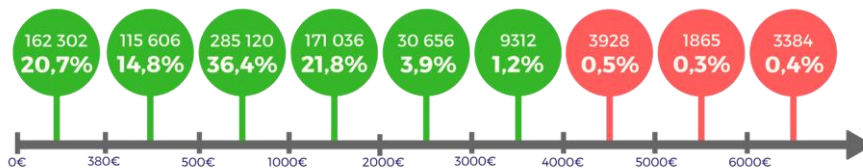
	2015	2016	2017	2018	2019
nav apgādājamo	Līdz 600	Līdz 1200	Līdz 1200	Līdz 3000	Līdz 3600
1 apgādājамais	Līdz 3000	Līdz 3600	Līdz 4200	Līdz 5400	Līdz 6000
2 apgādājамie	Līdz 5400	Līdz 6000	Līdz 6600	Līdz 7800	Līdz 8400
3 apgādājамie	Līdz 7200	Līdz 7800	Līdz 8400	Līdz 9600	Līdz 10800
4 apgādājамie	Līdz 9600	Līdz 10200	Līdz 10800	Līdz 11400	Līdz 13200
5 apgādājамie	Līdz 12000	Līdz 13200	Līdz 13200	Līdz 13800	Līdz 15600
6 apgādājамie	Līdz 13800	Līdz 15000	Līdz 15600	Līdz 16200	Līdz 19200

Nodarbināto skaits pa gadiem atbilstošā bruto ienākumu līmenī*, kuriem nav iespēju piemērot attaisnotos izdevumus un atvieglojumus

Vai ieguvēju tiešām ir tik daudz?

No Nodokļu reformas iegūst **98,8%** strādājošo!

Darbaņēmēju skaita sadalījums pēc bruto darba ienākumiem

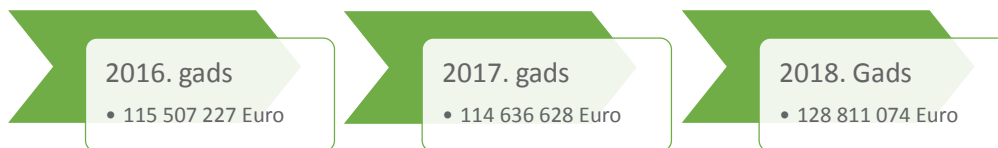
Avots: CSP dati uz 2017.gada martu

Kopsavilkums par izmaiņu ietekmi (2018. un 2017. gadam)

Kopsavilkums	Pozitīvas izmaiņas		Negatīvas izmaiņas	
	Nodarbināto skaits	% no noteiktās grupas	Nodarbināto skaits	% no noteiktās grupas
Kopā nodarbinātie	677457	84,8%	59320	7,4%
Bez apgādājamajiem	520677	87,1%	25993	4,3%
Ar 1 apgādājamo	107716	85,0%	9685	7,6%
Ar 2 apgādājamajiem	41077	69,6%	17644	29,9%
Ar 3 apgādājamajiem	7144	59,6%	4808	40,1%
Ar 4 apgādājamajiem	748	43,5%	973	56,5%
Ar 5 apgādājamajiem	95	30,4%	217	69,6%

Cik tas viss izmaksā VID?

VID kopējie izdevumi (budžets):

No 2018. gada budžeta valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšanai tika atvēlēti **124 917 764 Euro**.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa un MK noteikumu realizācijai pieprasītās summas anotācijās (no 2015. - 2018.gadam)

Izmaksas	Kopā, Euro
Nodokļu informācijas sistēma NIS	455060
EDS	178026
Datu noliktavas sistēma DNS	182582
Audita atbalsta informācijas sistēma ASIS	104665
VID WEB servisu sistēma	10066
VID informācijas sistēmas savietotājs	14300
Kopā	953011

Vitamīni tautsaimniecībai. Un kā ir kaimiņvalstīs?

1000 Euro **neto** algas aprēķina rādītāji Baltijas valstīs 2018.gadā, bez apgādājamajiem

Rādītājs	Latvija	Lietuva	Igaunija
Neto algas apmērs	1000 Euro	1000 Euro	1000 Euro
Ienākuma nodoklis	250,00 Euro	197,37 Euro	125,00 Euro
Neapliekamais minimums	nepienākas	nepienākas	500,00 Euro
D/ņ sociālās iemaksas	154,49 Euro	118,42 Euro	42,01 Euro
Bruto algas apmērs	1404,49 Euro	1 315,79 Euro	1167,01 Euro
D/d sociālās iemaksas	338.34 Euro	410,26 Euro	394,45 Euro
DARBA DEVĒJA ALGAS FONDS	1743,19 Euro	1 726,05 Euro	1561,46 Euro

1000 Euro **bruto** algas aprēķina rādītāji Baltijas valstīs 2018.gadā, bez apgādājamajiem

Rādītājs	Latvija	Lietuva	Igaunija
Bruto algas apmērs	1000 Euro	1000 Euro	1000 Euro
Ienākuma nodoklis	178,00 Euro	138,00 Euro	92,80 Euro
Neapliekamais minimums	nepienākas	80 Euro	500,00 Euro
D/ņ sociālās iemaksas	110,00 Euro	90,00 Euro	36,00 Euro
NETO ALGAS APMĒRS	712,00 Euro	772,00 Euro	871,20 Euro
D/d sociālās iemaksas	240,90 Euro	311,80 Euro	338,00 Euro
Darba devēja algas fonds	1241,26 Euro	1311,80 Euro	1338,00 Euro

1000 Euro **neto** algas aprēķina rādītāji Baltijas valstīs 2019.gadā, bez apgādājamajiem

Rādītājs	Latvija	Lietuva	Igaunija
Neto algas apmērs	1000 Euro	1000 Euro	1000 Euro
Ienākuma nodoklis	250,00 Euro	304,63 Euro	125,00 Euro
Neapliekamais minimums	nepiemēro	134,59 Euro	500,00 Euro
D/ņ sociālās iemaksas	154,49 Euro	343,10 Euro	42,01 Euro
Bruto algas apmērs	1404,49 Euro	1657,73 Euro	1167,01 Euro
D/d sociālās iemaksas	338,34 Euro	29,34 Euro	394,45 Euro
DARBA DEVĒJA ALGAS FONDS	1743,19 Euro	1687,07 Euro	1561,46 Euro

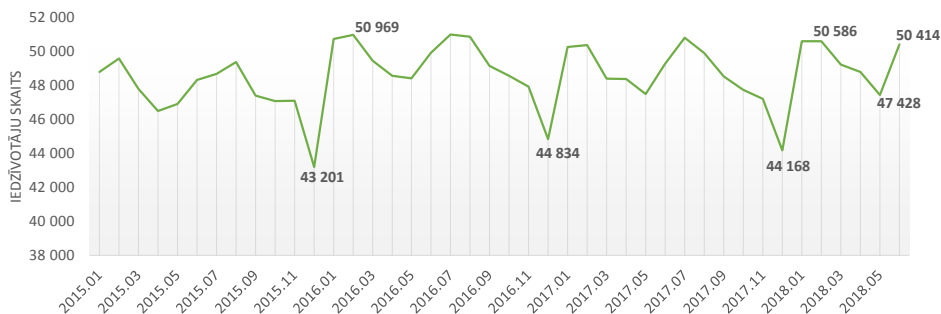
1000 Euro **bruto** algas aprēķina rādītāji Baltijas valstīs 2019.gadā, bez apgādājamajiem

Rādītājs	Latvija	Lietuva	Igaunija
Bruto algas apmērs	1000 Euro	1000 Euro	1000 Euro
Ienākuma nodoklis	171,03 Euro	153,35 Euro	92,80 Euro
Neapliekamais minimums	34,85 Euro	233,25 Euro	500,00 Euro
D/ņ sociālās iemaksas	110,00 Euro	90,00 Euro	36,00 Euro
NETO ALGAS APMĒRS	718,27 Euro	772,00 Euro	871,20 Euro
D/d sociālās iemaksas	240,90 Euro	311,80 Euro	338,00 Euro
Darba devēja algas fonds	1241,26 Euro	1311,80 Euro	1338,00 Euro

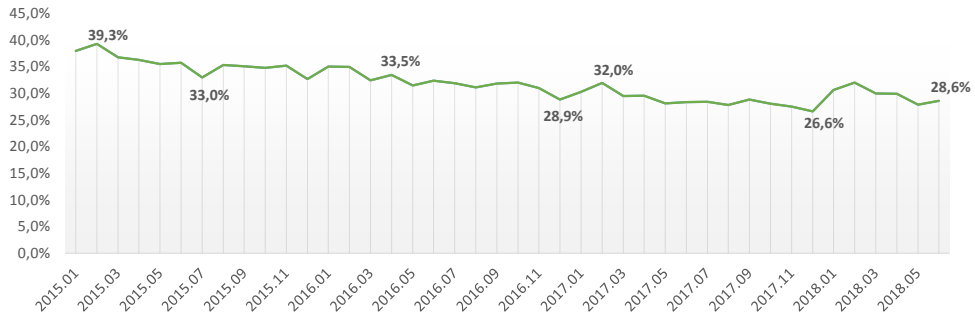
Nevienlīdzība, zemi ienākumi vai ēnu ekonomika? Faktisko datu analīzes rezultāts uzrāda

- **Ap 6 %** no visiem nodarbinātajiem **nav nekādu ienākumu** (2015-2018).
- 2018.gadā vairāk kā **64 %** nodarbināto saņem darba samaksu **līdz vidējai algai**.
- **Ap 29 %** nodarbināto saņem darba samaksu, kas **mazāka par minimālo algu**.

Nodarbināto skaits, kuri tiek nodarbināti bez atalgojuma (01.2015. -06.2018.,cilv. gadā)

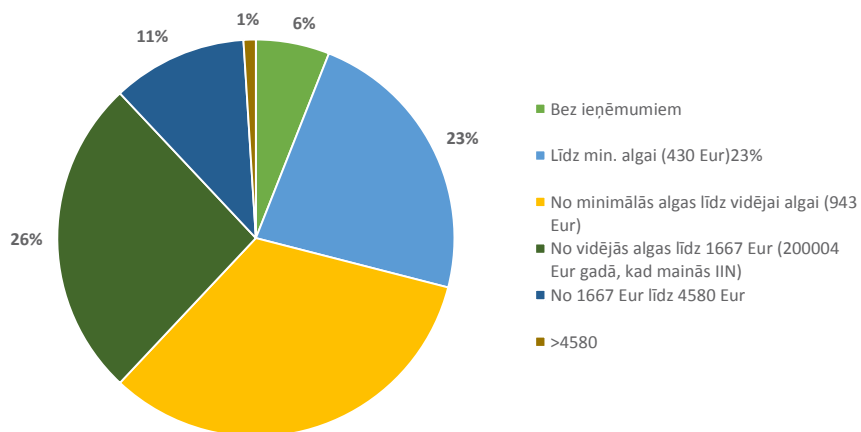

Nodarbināto skaits, kas saņem atalgojumu līdz minimālajai algai (01.2015.-06.2018., %)

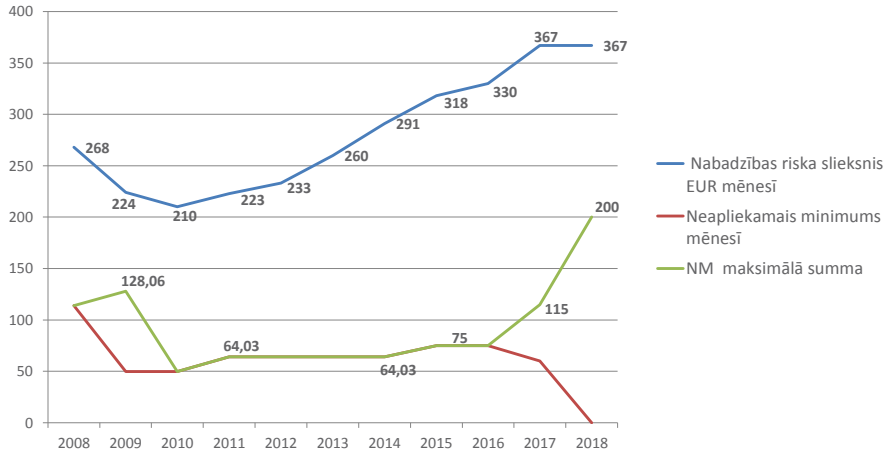
37

Bruto ieņēmumi vispārējā nodokļu režīmā strādājošiem (2018.VI)

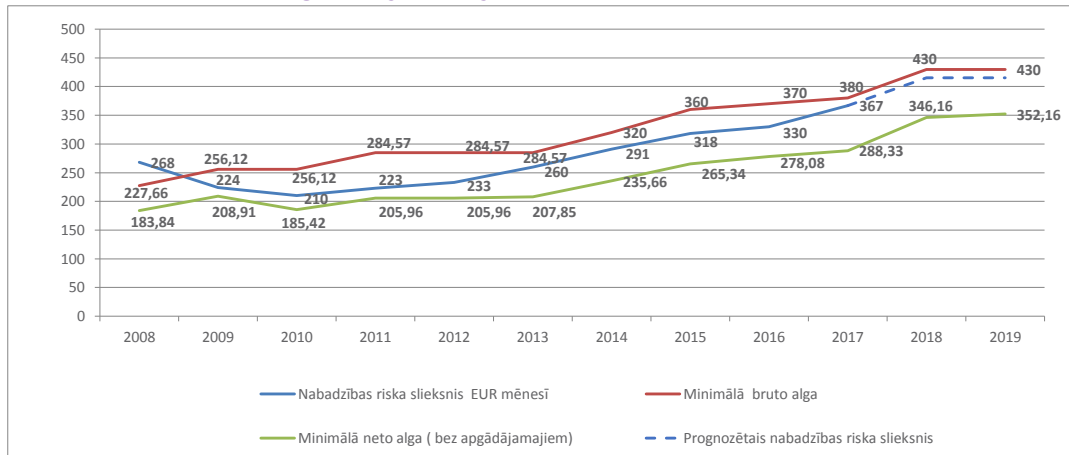
38

Neapliekamais minimums un nabadzības riska sliekšnis mēnesī (Euro)

39

Nabadzības riska un minimālās algas tendences, bez apgādājamo (bruto un neto)

40

Rekomendācijas

1. Nodrošināt iespēju saņemt tiesības, kuras likumdevējs noteicis.
2. Jāizskata attaisnoto izdevumu un atvieglojumu paplašināšanas iespējas.
3. Sistēmai jābūt prognozējamākai un saprotamākai.
4. Sistēmai jāklūst adresētākai, piemērojot to konkrētam nodokļu maksātājam atkarībā no ģimenes stāvokļa, apgādājamo skaita, invaliditātes, darba noslogojuma, izpildāmo darbu rakstura, pat transporta izmaksām un citiem apstākļiem.
5. Nodrošināt iespēju nodokļa atlaides piemērot brīdī, kad veidojas attaisnotie izdevumi.

Rekomendācijas

6. Neapliekamajam minimumam, minimālajai algai un atvieglojumiem jābūt saistītiem ar nabadzības riska sliekšni.
5. Visām personām piemērot konstantu neapliekamo minimumu, bet progresivitāti nodrošināt ar likmju palīdzību.
6. Atteikties no sistēmas, kas piemēro prognozēto neapliekamo minimumu un diferencēto gada neapliekamo minimumu.
7. Gadījumā, kad persona nevar piemērot atvieglojumu par apgādājamo, radīt kompensējošo mehānismu vienlīdzības nodrošināšanai.

Paldies par uzmanību!

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS